

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

☞ V Ljubljani v sredo 15. julija 1868. ☞

Gospodarske stvari.

Nove šole za poduk v kmetijstvu.

C. k. ministerstvo kmetijstva je te dni v posebnem listu razglasilo svoje mnenje, kako bi se kmetiška mladina dala podučevati v kmetijstvu. Naj iz te spomenice *) svojim bralcem povemo važnejše misli. Prosimo pa izvedene možé po deželi, naj pretresejo ministersko mnenje in svoje misli razodenejo „Novicam“, kajti stvar je važna, in „več oči več vidi.“

C. k. ministerstvo začenja svojo spomenico s tem, da ono ni za to, da bi se že v navadni ljudski šoli na deželi začel učiti začetni nauk (Elemente) kmetijstva. To ne gré v ljudsko šolo; njen namen je občna omika, napeljevanje k mišljenju, in npravna in verska izreja. Ako bi se nauk kmetijstva vrnil v ljudsko šolo, spodrinil bi druge nauke in taki učenci, ki ne bojo kmetje, bili bi pri tem na škodi. K večemu to — misli ministerstvo — naj bi se v ljudskih šolah tacih krajev, katerim je kmetijstvo prvi kruh, privrglo družim naukom, da za vajo branja in pisanja bi se izbrale kmetijske reči, in tudi skušnje v računstvu (rajtanji) naj bi bile iz kmetijstva vzete. Ministerstvo misli, da poduk v kmetijstvu naj se začne po dovršeni ljudski šoli. Za ta nauk naj bi se napravile posebne šole za nadaljevalni poduk (Fortbildungs-Unterricht **) in te šole naj bi bile pozimi zvečer (zimske večerne šole) in pa ob nedeljah dopoldne (nedeljske dopoldanske šole) in naj bi bile sklenjene z djanskimi vajami.

Take šole — pravi ministerska spomenica — bi kmeta pripeljala do boljšega kmetijskega znanstva.

Tako imenovane „kmetijske učilnice“ ne morejo tega doseči, kajti kmetijskih šol je le malo v deželi in sém ter tjè le ena. Med 100 prebivalci ene dežele je po 50 in 80 kmetov, — ti tedaj ne morejo v „kmetijske učilnice.“

Pa tudi te večerne in nedeljske šole ne bojo iz kmetijskega fanta naredile izurjenega kmetovalca; one bi mladini le oči odprle za boljše spoznanje kmetijskih vednosti, za razumljenje kmetijskih bukev in časnikov, na kratko rečeno, peljale bi mladega kmeta do više kmetijske omike.

Ministerstvo si misli te šole tako-le:

Če so te šole zvečer in pozimi, morejo jih obiskovati taki mladenči, kateri poleti in v jeseni celi dan pomagajo na polji, zvečer so trudni; pozimi pa jim

*) „Denkschrift des k. k. Ackerbauministeriums betreffend die Einführung des landwirthschaftlichen Fortbildungs-Unterrichtes.“

**) To imé se nam ne zdeva pravo: nadaljevati se more kaj le ondi, kjer se je že kaj začelo. Kje pa je bil začetek?

bo zakurjena šola všeč. Vsak teden naj bo taka šola le 3 do 4 ure. — Učilo naj bi se v njih: 1) branje, pisanje in računjenje zmiraj z ozirom na kmetijstvo, 2) natoroznanstveni nauki, kakor fizika, kemija, poznanje kamnov, rastlin, živine gledé na poljedelstvo, obdelovanje senožet, živinorejo in nekoliko tudi na živinozdravilstvo, vrtnarstvo, sadjerejo, vinorejo, bčelorejo in svilorejo, gozdnarstvo, gospodarstvo, zidanje itd. Bolj sposobni fantje bi se mógli učiti tudi risati, ako je učitelj za to zmožen. — Djanski nauk bi mladenče vadil v delu, na vrtu, drevesnici, pri bčelah, v sviloreji, gozdnarstvu itd.

Pričakovati je od občin (sosesk), da spoznavši korist takih šol bodo nekoliko zemlje odločile za skušnje, drevesnico itd.

Taka šola naj bi trajala dve leti, in vsak bi jo moral obiskovati, kdor bi hotel oproščen biti od navadne nedeljske šole (razun krščanskega nauka), v katero mora mladina po šolskih postavah hoditi.

Učitelji tem šolam naj bi bili ljudski učitelji, duhovni, živinozdravniki in pa izvedeni kmetovalci.

(Konec prihodnjič.)

Koliko dobro seme veljá pri setvi.

Koliko je pri živinoreji ležeče na stariših, to je sploh znano.

Angleški posestnik Hallett je isto pravilo, po katerem je angleška dežela svojo živinorejo povzdignila na tako visoko stopinjo, to je, da se za pleme od dobrih starišev izbira najbolja mlada živina, prenesel tudi na žitno rejo.

Po tem pravilu je vzel najlepši pšenični klas, ki je imel blizo 40 zrn. Ta je vsejal. Eno teh zrn je dalo 10 klasov, ki so skupaj imeli 688 zrn.

Najmočnejši klas tega družega pridelka z 79 zrn je vzel potem za drugo setev; eno zrno tega klasa je nastavilo 17 klasov, ki so skupaj imeli 1190 zrn.

In spet je odbral najmočnejši klas z 90 zrn in jih posejal, pa pridelal iz enega zrna 39 klasov z 2145 zrn.

Najmočnejši klas s 47 zrn je posejal tretje leto in pridelal 52 klasov — močnih in bogatih.

Pridelke vseh 3 let je na ogled postavil Hallett v Londonski razstavi, in je za-nje prejel pohvalo.

Gotovo je sicer, da se semenom ni že vse opravljeno, in dober pridelek se opira tudi na dobro zemljo in dobro obdelovanje njeno, — al gotovo je tudi to, da na tako obdelani zemlji še le dobro seme daje najboljši pridelek.

Kako malo pa se v našem cesarstvu gleda na seme, kaže nam prav očitno to, da še nimajo mašin, ktere ločijo in sortirajo seme. In vendar bi móglo naše cesarstvo sè semenskim žitom dobro kupčijo začeti, kajti gotovo je, da imamo prav izvrstna žita.

Naj bi te kratke črtice opomnile tudi naše gospodarje po Slovenskem, da obračajo na seme prav veliko skrb; pomnožili si bodo pridelek in zboljšali ga bodo prav zdatno.

Šolske stvari.

Dajte tudi učiteljem ljudskih šol, kar jim gré!

S Kamne gorice. — Veliko se je že govorilo, kako važne so učilnice, ker so podloga prihodnje izobraženosti vsacemu narodu. A ne samo mestne normalke, realke in gimnazije, ampak tudi dobre učilnice na kmetih so zlasti nam Slovencem zeló potrebne; na eno stran so celó še važnejše od normalk, realk itd., saj narodovo deblo nam je izobrazevati, ako hočemo, da napredujemo v omiki; narod se pa ne more izobrazevati, ako nima učilnic ali če so mu učilnice tako osnovane, da zaželenega sadú nikakor ne morejo obrodit. Da pa bodo ljudske učilnice v resnici to, kar bi imele biti, zato je najprva in silna potreba, da v njih mladino podučujejo zares pripravní možje, kateri morajo biti preskrbljeni z vsem, česar potrebujejo v svoje življenje, da se s veseljem in brez skrbi za vsakdanji kruh pečajo z podukom, za ktere se morajo vedno izobrazevati, celó še potem, ko so že potrjeni za službo, ker dandanes vsaka tudi najmanjša znanost napreduje in napredovati mora; kjer ni napredka, ondi je rakova pot. Dandanes mora učitelj biti sadjerejec, murbo-rejec, bčelar in Bog si vedi kaj vse — za 60—70 soldov plače na dan! — Ker so tedaj učitelji zeló potrebni in njih poklic zeló težaven, kako pa se strinja njihova plača z njihovimi dolžnostmi? Učitelji ljudskih učilnic dobivajo navadno po 150, 200 do 250 gold. letne plače! Ali si more od teh dohodkov le količkaj odtrgati, da bi si preskrbel hrane za svojo duševno omiko? Govori se lahko, kako naj si učitelj prizadeva, da se vedno bolj in bolj izobrazuje, kako naj si v ta namen to ali uno knjigo, ta ali uni časopis itd. omeni. Ker mora skrbeti za najpotrebnišo vsakdanjo hrano, boriti se z revščino in pomanjkanjem, zato se pač malo tega mora od njega tirjati. Po več krajih si mora učitelj borno svoje plačilce sam od hiše do hiše pobirati, zraven pa še veliko bridkega požirati. Pa tudi tam, kjer župani učiteljsko plačo pobirajo, mora učitelj večkrat dolgo čakati na trdo zasluženó plačilce. Al ne misli, dragi bralec, da so povsod župani krivi, ako učitelj o pravem času plače ne prejme, temveč se še le nekteri zeló trudijo, da preskrbijo učitelju plačo. Zeló neprijetno je učitelju pa tudi županu v takih krajih denarja pobirati, kjer ljudje sami le živé od pičlega zaslužka in si morajo vsak grižljej drago kupiti. Pri nas si ljudje s tem kruh služijo, da pridno kujejo in žeblje izdelujejo; al žalibog! dober in močan delavec mora biti, kdor si od treh zjutraj do sedmih zvečer prisluži 30 do 40 soldov. Zavoljo slabega zaslužka, je blizo 40 možkih svojo domovino zapustilo, ki so šli po svetu si živeža iskat. Ljudje so dobri, bi tudi prav radi učitelja na tanko in obilno plačevali; al kaj pomaga, ker je zaslužek slab in vedno, le vedno denarja primanjkuje! — Po nekterih krajih se mora učitelj, če hoče živeti, pečati z najnižimi stranskimi opravili. Ni dolgo, kar sem slišal človeka, ki je zabavljivo rekel: „Unser Herr Schulmeister hat eine ganze Menge Titel, nämlich: Schullehrer, Organist, Messner, Todtenbeschauer, Viehbeschauer etc.“ (to je: naš učitelj ima celo kopo naslovov; on se imenuje učitelj, orglar, cerkovnik, ogleda mrtvih, živinogled itd.) To so zares „častni titelní“ za učitelje. Spoštovali bi ljudje učitelja, ako ne bi opravljal toliko stranskih služeb; tedaj je najprvo treba, da

se učitelju poboljša njegovo življenje, da bi živel lože in samostalneje; potem se bode tega stanú z veseljem lotilo mnogo bistroumnih mož, in to bode jako pomagalo, da se povzdignejo učilnice. Po nekterih deželah se je že jako začela buditi skrb za učilnice in učitelje; naj bi tudi našim napočila zarja boljše prihodnosti. Žalibog, da država naša veliko bolj skrbi za svoje uradnike in vojake, kakor za tiste možé, ki državi odgajajo uradnike in vojake! Koliko let že trkajo učitelji ljudskih šol na vrata oblastnij, ki imajo šole v svojih rokah — al ne odpró se jim! Že pri starodavnih Rimcih je bil pregovor, da „revež je ta, kdor se z učiteljstvom pečá“ (quem dii oderunt, magistrum fecerunt) — tisoč in tisoč let je preteklo že od tega časa, ko so se prvi-krat čule te grenke besede — al še dandanes so učitelji v istem revnem stanu!

Naj bi zastopniki naroda ne odlašali dalje ozirati se na — uboštvo ljudskih učiteljev!

J. S. Podilovčan.

Národne stvari.

Slovenski tabori.

Iz Haloz. — Žalostno je to, da Slovenci moramo trošiti prekoredno dosti zatega časa in mnogo najspobnejših dušnih močí na to, da rešimo narodni jezik in narodnost, da stopimo v naravne pravice, ktere so prirojene vsakemu narodu, ter se razumvevajo same po sebi. Naša neprenehana borba donaša čipel uspeh kljub temu, da se za sprevod še dajejo zakoni nam nekoliko prijazni, podpisani tudi od cesarja, ker to, kar stoji na papirji, ne stopa v djanski život. Te zapreke poskusimo odriniti s tem, da združeni z narodom glasno zahtevamo svoje pravice v taborih,*) to je, v velikih narodnih shodih pod milim nebom; ondi naj se razložno razkladajo pravice, ktere nas idejo, ktere terjamo in moramo imeti, da ohranimo svoj bitek. Cvet slovenskega razumištva na spodnjem Štirskem se je pogovoril dne 7. malega srpna, da se v vseh slovenskih taborih, razve krajnih potrebosti, te-le točke denejo na razgovor, skončavajo, in skončane pošljejo dotični oblasti za daljno obravnavo:

1. zahtevaj se „slovenska skupina“, to je, zedinjeno Slovensko z národno upravo;

2. naj se uradnikom na Slovenskem neodlagoma določi dôba, do ktere morajo znati slovenščino v besedi in pismu;

3. ljudske učilnice naj bodo čisto slovenske, v srednjih učilnicah bodi učni jezik slovenski, nemški jezik ostani prepisani predmet; vseučilišče jugoslovansko v Zagrebu, stroške nositi razmerno je dolžno Kranjsko, Koroško, slov. Štirsko in Primorje;

4. cerkvena vlada naj uraduje v slovenskem jeziku, v bogoslovnici predmeti imajoči dosle nemški učni jezik naj dobodo slovenski.

Za slovensko Štirsko posebi:

- a) naj se napravi gospodarska učilnica z učnim jezikom slovenskim na stroške deželne blagajnice, a vinarska učilnica ravnokar se rodeča imaj učni jezik slovenski;
- b) naj se brže boljše napravijo na slov. Štirskem podružnice ljubljanskega gospodarskega društva;
- c) naj se daja od letnine odmerjene nemškim zavodom koristečim dosle samo Nemcem a cureče na

*) Beseda tabor se krasno prilega narodu zbranemu ter združeno in skupno se borečemu zoper tujenje. Dopisnik.